Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-XI

GELECEĞİN TARİHİ İSTANBUL'SUZ YAZILAMAYACAKTIR

İHSAN FAZLIOĞLU OKUMALARI

Önsöz Yerine,

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun ***"bilgi kendine kayıtsız kalan kişileri ve toplumları affetmez"*** nasihatini dikkate alarak, bilgiye ve bilginlerimize kayıtsız kalmama adına fazlioglu.blogspot.com adresinde samimi bir çalışma başlatılmıştır. Bu platform üzerinden Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu'nun vermiş olduğu konferanslar, seminerler, dersler, katıldığı radyo ve TV programları, gazete ve dergilerdeki röportajları ve yazıları ile hocamız hakkında basına yansıyan diğer konular hakkında bilgi paylaşımı ve değerlendirmelere yer verilmesi amaçlanmaktadır.

Bu kapsamda, Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu hocamızın **Mostar Dergisi**'nde (https://twitter.com/mostardergisi) yayımlanan ***"Geleceğin tarihi İstanbul'suz yazılamayacaktır"*** başlıklı röportajını istifadenize sunuyorum. Bu sayede *Mostar Dergisi*'ne katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

Ali Ayçil tarafından yöneltilen, İstanbul hakkındaki sorulara, çarpıcı yanıtlar veren İhsan Fazlıoğlu, röportaj esnasında sorulan bir soruya, şu şekilde yanıt vermektedir: "***Her şeyden önce İstanbul dikkate alınmadan, Dünya tarihi, bırakınız bilimsel olarak yazılsın hikâye dahi edilemez. İstanbul'un geçmişin tarihindeki yeri budur. Mâzî'de olan âtide de olur. Öyleyse geleceğin tarihi de İstanbul'suz yazılamayacaktır. Ancak gelecek'in İstanbul'unun muhtevası, gelecekteki Türk'ün muhtevasına bağlıdır. Gelecekte ne kadar Türk olmayı becerebilirsek, İstanbul da o kadar şehir kalacaktır.***"

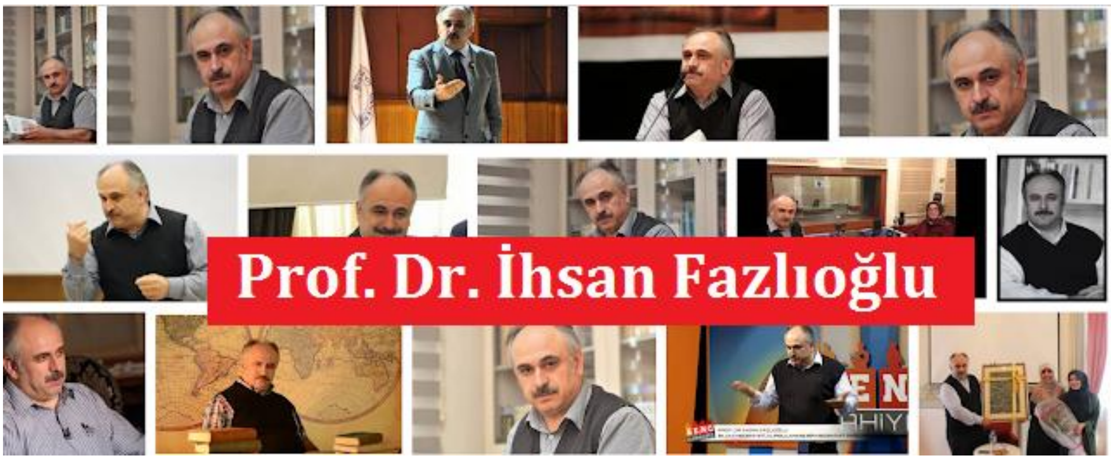
Bu değerli röportajın yararlı olmasını diler, hocamıza dair elinizde bulunan benzeri dokümanları tarafımızla paylaşmanızı rica ederim.

Muhammet NEGİZ

mnergiz@live.com

12.07.2018

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU

İhsan Fazlıoğlu, Prof. Dr., İMÜ, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü 1966 yılında Ankara'da doğdu. İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi (1989). Ürdün Üniversitesi'nde (Amman) ve Arap Bilim Tarihi Enstitüsü'nde (Halep) bilim ve matematik tarihi üzerinde araştırmalar yaptı (1990-1992). Yüksek lisans çalışmasını İ.Ü. Bilim Tarihi Bölümü'nde (1993); doktorasını, İ.Ü. Felsefe Bölümü'nde tamamladı (1998).

Oklahoma Üniversitesi'nde (ABD) sahasıyla ilgili araştırmalar yaptı (2001-2002). 2005 yılında doçent oldu. Mc Gill Üniversitesi, İslam Araştırmaları Enstitüsü'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu, proje danışmanlığı yaptı ve kıdemli araştırmacı olarak çalıştı (2008-2011).

Fazlıoğlu, halen İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü'nde öğretim üyesidir. Fazlıoğlu, felsefe-bilim tarihi ile matematik tarihi ve felsefesi üzerine yoğunlaşmakta, özellikle bu yapıların İslam-Anadolu Selçuklu-Osmanlı-Türk medeniyet tarihi içerisindeki gelişmelerini yazma kaynaklara dayanarak incelemekte ve yayınlar yapmaktadır.

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU İLE RÖPORTAJLAR SERİSİ-XI: "GELECEĞİN TARİHİ İSTANBUL'SUZ YAZILAMAYACAKTIR"[1]

İstanbul üzerine konuşacağız. İsterseniz şöyle başlayalım. Bir şehir üzerine konuşmak ne demektir?

Güzel bir başlangıç… İsterseniz ***"bir şey üzerine konuşmak ne demektir?"*** sorusuyla başlayalım önce.

Peki öyleyse! Bir şey üzerine konuşmak ne demektir?

Ne üzerine konuşursak konuşalım, her **"ne",** üç şeyden mürekkeptir: ***"Şey durumu",*** ***"suret"*** ve ***"mana."*** Şey-durumu, insan iradesinin var etmediği fizikî bir şey olabilir; insanın var kıldığı kültürel bir şey olabilir. Ancak, ister fizikî, ister kültürel olsun, her ***'şey-durumu'***na suret ve mana, insan tarafından yüklenir.

[1] Mostar Dergisi (Mayıs 2006), "Ali Ayçil: İhsan Fazlıoğlu'yla Röportaj", Sayı: 15, https://www.kitapyurdu.com/kitap/mostarsayi-15mayis-2006/81624.html

Bir örnekle, ***dış-dünya***'yı biz var etmeyiz; ancak ***"sureti/biçimi"***nin, bu şekilde olması, bizim böyle olmamızla alâkalıdır. Âlet gibi yine bizim var kıldığımız araçları kullandığımızda, 'dış-dünya'nın sureti değişecektir. Mana'ya gelince, mana yalnızca insana mahsustur. İnsan, Kâinat'a mana yükleyerek, onu Âlem'e dönüştürür. Bu 'mana'ya kısaca ilim/bilgi, diyoruz. İstanbul örneğinde, maddî bir var-olan olarak bizden bağımsızdır. Ancak suretini biz verir, anlamını biz yükleriz. Öyleyse, şehir üzerinde konuşmak, İstanbul üzerinde konuşmak, bu konuşmanın şey-durumu, sureti ve anlamı dikkate alınarak yapılmalıdır.

Örnek olarak, heykel yapmak isteyen bir kişi, bunu su ile yapmaz, uygun bir şey-durumu bulmak zorundadır; öte yandan verilecek ***'biçim'***e kullanılan şey-durumu sınır çizecektir. Anlama gelince, şey-durumunun seçimi ile verilecek biçimi birleştiren, bütünleyen amacı doğurur. Doğal olarak tüm ayırımlar itibarîdir ve talimî maksatla yapılırlar. Bu nedenle bu üçlü hiçbir zaman kesin çizgilerle birbirlerinden ayrılmazlar. Karmaşık bir yumak oluştururlar. Ancak, müphemiyet arz etse de tembih cihetinden ayırımlar, mutlaklaştırmamak kaydıyla, anlamak için vazgeçilmezdirler.

Buradan şehre gelirsek...

Bir şehir üzerinde konuşmak da benzer bir süreci talep eder: Şehrin şey-durumu, insan tarafından kendisine verilen suret ve yüklenilen anlam. Şehir, her şeyden önce devletleşmiş bir kültürün temerküz ettiği ***'yer'***dir, ***'başkent'***tir. Bu nedenle şehir, bir kültürün ürettiği iktisadî artı-değer'in siyasî artı-değer'e dönüştüğü mekândır. Zaten siyaset, ilkece bir kültürün ürettiği artı-değerlerin derlenip düzenlenmesi ve o kültürün yararına yönlendirilmesi işidir.

Şehir, bir toplumun ürettiği iktisadî artı-değeri çeker; ancak öte yandan kendisi de hem zanaat, sanayi gibi yeni iktisadî artı-değerler, hem dinî, ahlakî, estetik gibi manevî, hem de ilim gibi fikrî artı-değerler üretir. Bu nedenle şehir bir toplumun, kültürün ürettiği maddî, manevî ve fikrî artı-değerlerin temerküz ettiği mekândır. İlk devletlerin şehir devletleri olması bu yüzdendir.

Artı-değer üretimi ne gibi sonuçlara neden olur?

Artı-değer üretimi, şehirde insanın aslî ihtiyaçlarını karşılamasını, dolayısıyla maddî güvenliği sağlar. Şehir artık kandaş insanların bir arada olduğu yer değildir. Şehirde ülkü birliği oluşur. Denebilir ki, bir şehirde ülkü birliği ne kadar incelirse o yerin şehirleşme oranı da o kadar yüksek olur. Öte yandan maddî artı değerler boş-vakit yaratır. Aslî ihtiyaçlarını karşılayan bazı insanlar boş-vakit elde ederler; çünkü toplumun ürettiği maddî artı-değerden pay alırlar. Bu insanlardan kimisi siyasete, kimisi diyanete, kimisi ise ilme yönelir. Böylece nazarî tecessüs ve bununla uğraşan

insanlar ortaya çıkar. Denebilir ki, ilmin merkezi şehirdir; çünkü ilim ancak toplumun ürettiği maddî artı-değerden pay alan, bu nedenle soru sormak için vakti bulunan insanın yapabileceği bir şeydir.

Maddi artı-değer'in verdiği bu imkân yeterli midir?

Elbette değil, şehirde bir de manevî artı-değer üretilir. Her şeyden önce, manevî emniyet sağlanır. Bu da ortak bir dilin inşası ile oluşur. Oluşan bu ortak dil, terbiye/eğitim ile yatay; talim/öğretim ile dikey boyutta nesiller arası aktarıma sokulur. Bilindiği üzere, eskiden köylerde (bugün de böyledir ya) bir âlimin yetenekli bulduğu çocuk, şehre tahsile gönderilirdi. Bunun nedeni, ilim için gerekli olan maddî ve manevî ortamın şehirde bulunmasıyla alâkalıdır. Denebilir ki, maddî ve manevî emniyetin olmadığı şehir, bir ülkü birliğinden, bu birliğin verdiği terbiye ve talim'den; dolayısıyla ortak-dil'den yoksun bir yığındır, bir gürültüdür. Böyle bir yerde ahenk değil, kavga vardır. Unutulmamalıdır ki, şehirde öncelikle siyaset, diyanet, ticaret ve nazariyat bir ve bütün olmalı, bir yumak oluşturmalıdır. Bunlardan herhangi biri başını alıp giderse, diğerleri de dağılır. Tarih, buna şahittir.

Efendim! Çizdiğiniz bu genel nazarî alt yapıyı dikkate alarak, daha tarihî bir alana geçersek; Müslüman Araplar, daha Emevîler zamanında, uzak bir şehri, İstanbul'u denizden fethe yelteniyorlar. Bu seferlerin Hz. Muhammed'in (s.a.v) bir hadisine dayanılarak yapıldığını biliyoruz. İstanbul'un, bir hadisle özellikle işaret edilmesinin o günkü dinî-siyasî-coğrafî koşullarda ne tür anlamları olabilir?

Her şeyden önce, sorunun şey-durumunu inceleyelim: İstanbul, yukarıda işaret edilen çerçevede devletleşmiş ve medeniyetleşmiş kültürlerin bulunduğu bir coğrafî havzadadır. Kendisi de bir devlet ve medeniyettir; dolayısıyla bir artı-değer merkezidir. Kadim dönemde fetihler, artı-değerlerin temerküz ettiği merkezlere yöneliktir. Örnek olarak, Osmanlılar Kuzey Afrika'yı fethettikten sonra, sistemli olarak Afrika'nın içlerine inmiyorlar. Çünkü maddî, manevî ve fikrî artı-değerler bakımından bir karşılığı yok Afrika'yı ele geçirmenin. Öte yandan, her ***'hakikat'*** yayılmak ister. Bu yayılmanın temel amacı kadim felsefe-bilim mirası içerisinde insanın *bu-ara-da*-ki saadeti içindir. Çünkü kadim felsefe-bilim geleneği içerisindeki Tanrı, Evren ve İnsan anlayışları açısından, her cedid/yeni, varlığını kadime ekleyerek takaddüm eder. Bu nedenle cedid olan İslâm, kadim'e eklenmeye çalışmış; sonra da onu dönüştürmüştür. Suriye'nin, Mısır'ın, İran'ın akabinde Bizans'a ve onun kalbi İstanbul'a yönelmek; cedid'in kadim'le, yalnızca hesaplaşması değil, aynı zamanda ona sahiplenme isteğiyle de ilgilidir.

İstanbul'dan sonra da kızıl elma, bilindiği üzere Roma'dır. Bu durum bugün için de böyledir. ABD'nin ele geçirmeye çalıştığı **Pax Ottomanica** coğrafyasıdır. Osmanlılar da **Pax Romanica**'yı ele geçirmeye çalışmışlardı. Sonuçta, kendini yaymak, insanlara sunmak isteyen cedid hakikatin 'kadim'in yerleştiği yerlere yönelmesi, kadimi temsil eden siyasî/askerî güçlerle hesaplaşması son derece 'tarihî'dir.

Şunu vurgulamakta yarar var: Fetih, ele geçirilen kültür ve medeniyet havzalarının sürekliliğini yeni-idare çerçevesinde sağlamak işidir. Çünkü kadim hâkimiyet anlayışında ele geçirilen eski bir medeniyet havzası yok edilmez; tersine devamlılığı, belirli dönüşümler içerisinde, sağlama alınır. İşte ***"cedid'in kadime eklemlenerek takaddüm etmesi"*** bu anlama gelir. Daha Emevîler döneminde İstanbul'a yönelinmesinin anlamı min-vech budur. Hadis-i şerif ise bu yönelmenin manevî-dinî içeriğini gösterir.

Anadolu Selçukluları'nda da, İstanbul'a yönelmiş ısrarcı bir harekete rastlamıyoruz. Bu, konjonktürle ilgili bir durum mudur; yoksa Anadolu Selçukluları, mevcut sınırlarla yetinmeyi mi tercih etmişlerdir?

Oğuzlar, 1075'de Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın etrafında birleşerek, İznik'te Anadolu Selçuklu Devleti'ni kurdular. **"Seyyar millet ve seyyar devlet"** olmaktan kurtulup, Anadolu'da sükûnete ermeye, yerleşmeye başladılar. Öyle ki, Sultan Mesud zamanında (1116–1155) Anadolu, Batı Avrupa kaynaklarında **"Turkia"** adını aldı.

Ancak Anadolu Selçukluları, her daim Bizans'la uğraştılar, Haçlı seferlerinin bütün yükünü sırtladılar (1097–1176), kendi aralarında savaştılar, tam rahata erdik derken Moğollarla karşılaştılar (1243); 1308'de de yerlerini Beyliklere bıraktılar.

"Var-olma mücadelesi ve yurt tutma endişesi"yle geçen bu uzun dönem, Oğuzların Anadolu topraklarını maddî vatan yanında manevî vatan kılmalarına fırsat verdi. Unutmayalım ki mana, zihn-i haricî'de maddeyle kayıtlıdır; bu nedenle sınırlanır. Şey-durumu sizin suret vermenizi ve mana yüklemenizi engeller, sınırlandırır.

İdeal daire zihinde mevcuttur; hariçte ister kâğıt üzerine çizin, ister tahtadan yapın, ister pergel ister başka bir âlet kullanın ideale yakın düşersiniz, o kadar. Niyetler de böyledir; dış dünya'da hep kayıtlanırlar. Önemli olan niyeti bozmamaktır.

Belki de aynı yanıta muhatap olacak başka bir soru sormama izin veriniz: Osmanlı Beyliği'nin hayatiyet kazanması –ki Anadolu Selçuklu Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle aynı döneme rast geliyor- ile İstanbul'un fethi arasında yaklaşık 150 yıllık bir zaman dilimi var. Osmanlı Beyliği, hangi kavrayış üzerinden hareket eden bir beylikti ve İstanbul'u fetihleri öncesindeki maddî, manevî ve fikrî donanımları ne durumdaydı?

Dediğiniz gibi bu sorunun yanıtı bir önceki gibidir: Tarihî bağlam. Yine de İstanbul'un fethi için 1391, 1395, 1397, 1411 ve 1422 tarihlerinde Osmanlı Ordusu teşebbüslerde bulunmuştur. Kaynaklar, Osman Gazi'nin ölüm döşeğinde, oğlu Orhan Gazi'ye; **"İstanbul'u al gülzâr et"** dediğini rivayet ederler. Bu, salt bir rivayet olsa da insanların gönlünün nereye mail olduğunu gösterir.

Fetih öncesinde Osmanlının maddî, manevî ve fikrî donanımının tespiti ise zor bir soru. Çünkü Osmanlı tarihi araştırmaları henüz işin mukaddimesindedir. Yaklaşık cevaplar her zaman mümkündür. Ancak ne denirse densin, Osmanlı geriye doğru Anadolu Selçuklu, Büyük Selçuklu ve Klâsik İslâm dünyasının doğal bir devamıdır. Bu devamlılığın içeriğinin seviyesi değişik olabilir. Önemli olan mahiyettir. Burada kısaca şu söylenebilir: Osmanlılar, yalnızca maddî değil, manevî ve fikrî donanıma da sahip olmaya çalıştılar. Âlimler olmasaydı, dolayısıyla vicdan ve akıl olmasaydı Osmanlı olmazdı. Kanımca Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda, pek çok teorik araştırma yapılmasına karşın ulemanın yeri, tam anlamıyla ortaya konmamıştır. Ahmedî'nin **"Âlem ilm [akıl] ü amel [adalet]dir"** deyişi baştan itibaren geçerlidir. Ulema, İslâm medeniyeti'ndeki siyasî teşekküllerin tüm farklılığına karşın vicdanî ile aklî birlik ve sürekliliği sağlamış; en nihayet bunu Osmanlı coğrafyasına taşımışlardır. İlk Osmanlı medresesinin başmüderrisi Davud Kayserî'nin terbiye ve talim gördüğü topraklar bunun en güzel kanıtıdır.

Fetihten hemen sonra Ayasofya'nın camiye çevrilmesi ve şehrin yedi tepesine birden camii inşaatına başlanması; dahası yıllardır iç iktidar çatışmalarıyla harap olmuş şehrin tamiratına girişilmesi, şehrin imar üzerinden bir İslâm şehrine dönüştürülme çabalarının derhal başlatılması... Ne dersiniz? Osmanlılar yeni bir şehir mi kurdular, yoksa bu çabalardan sentez bir şehir mi ortaya çıktı?

Daha önce de bir yazımda ifade ettiğim gibi, 1453'te İstanbul'un fethi ve başkent kılınması, Türklerin milletleşmesi ve devletleşmesinde en mühim tarihî aşamayı temsil eder. Siyasî iradenin temerküzü, iktisadî gelişme, hukukun tecessümü, ilim ve sanatın inkişafı, dilin inşası ve edebî bir yapı kazanması, ortak bir vicdanın teşekkülü, kısaca millet ve devletin var olması için gerekli ve yeterli tüm niteliklerin bir araya gelmesi, Türklerin İstanbul'da sükûnet kazanmasıyla mümkün olmuştur.

Şehir, içerisine sinen tarihî mirasıyla ruhunu yeni sakinlerine aktarmış; kıvama uygun bir vasatta buluşan madde ile mana, Oğuzlara/Türkmenlere yeni bir suret kazandırmıştır.

Bu süreç de yukarıda işaret ettiğim cedid'in kadim'e eklenerek takaddüm etmesiyle ortaya çıkmıştır. Onun için Osmanlılar ne yeni bir şehir kurdu ne de sentez bir şehir... Kadim'e eklemlenen cedid bir şehir inşa ettiler. Bunun en güzel örneği, İstanbul'un kuruluşunu Hz. Süleyman'a bağlamalarıdır. Bu efsaneyle hem kadim'i gösterdiler, hem de şehri kendi anlam-değer dünyalarında cedid bir yere oturttular.

Osmanlıların, başta mimarî olmak üzere, en önemli ilkelerinden birisi **"süreklilik duyuşu"**dur. Nitekim Yavuz Sultan Selim, Kahire'ye girdiğinde **"Dedem Hz. Yusuf'un ülkesini yönetmeye geldim"** demiştir. Süreklilik: Geriye doğru; çünkü ancak kadim olan takaddüm eder; ona da cedid denir. Böylece İstanbul bir İslâm-Türk şehri oldu; hâlâ da öyledir.

Yalnızca insanlar değil, şehirler de bir şekilde tarihî bir işlev icra ederler. Çevre şehirler vardır, merkez şehirler vardır. Bir merkez şehir olarak, Osmanlı İstanbul'unun XV. y.y.'dan XX. y.y.'a kadarki süreçte tarihî rolü nedir? Bütün bu zaman boyunca İstanbul neyi/neleri temsil eder?

Bu soruya öncelikle, bir Osmanlı bürokratı yanıt versin: ***"Şehname-i Hümayun ve Şemail-name"*** adlı eserinde Osmanlı'nın yirmi hasletini sıralayan Mehmed Talīkî-zāde (ö. 1599 civ.) şöyle der: ***"Altıncı hassa-i kerimeleri İstanbul gibi darü's-saltani's-seniyye'ye malik olmışlardur. Cihan-ı harabda böyle bir şehr-i namyabdan bir cihan-dide ve bir alem-gerdide haber virmiş degüldür. Ve dide temaşa-yı garaib ve guş isticlabı-ı acaible aşina olalı, böyle bir şehr-i azamet-behr işitmiş ve görmiş degüldür. Hususa mecmau'l-bahreyn olub Halic-i siyahdan riyah-i Şark ile zahire memlü gemiler geldükde yügin boşaldub Halic-i sepide giderler. Ve bi'l-aks yani bir neden tolu gelen boşaldub bir neden boş giden tolu gelmekden hali degüldür".***

İstanbul, büyük muvakkıt ve Kanunî Sultan Süleyman'ın baş-astronomu Mustafa Muvakkıt'ın ***"İlâm el-ibâd fî a'lâm el-bilâd"*** adlı Türkçe coğrafya eserinde dediği gibi ***"İstanbul ki merkez-i büldân tutulmuştur…"*** dünyanın merkezi'dir.

Çeşitli açılardan bunun böyle olmadığı gösterilmeye çalışabilir. Ama bu tavır doğru değil. Siz kendinizi nasıl görmek istiyorsanız, öylesinizdir. İstanbul 1740'a kadar nüfus açısından bile Avrupa'nın en büyük şehri. Bu şehirde temerküz eden manevî ve fikrî büyüklük, mensuplarının gözünde tartışılmaz.

Unutulmamalıdır ki, her eylem, her eser, kişinin sahip olduğu duygunun, düşüncenin tecessüm etmesidir. İstanbul, İslâm-Türk manevî ve fikrî dünyalarının tecessüm etmiş halidir. Türklerin milletleşmesi ve devletleşmesinde en mühim tarihî aşamayı temsil eden İstanbul, hem manadır hem de fikir. Türk vicdanının ve aklının birliği ile sürekliliğinin korunması İstanbul'un korunmasına bağlıdır. İstanbul korundukça korur. Nitekim Tanzimat paşaları şöyle derlerdi: ***"Dünyada milletler başkentlerini korurlar; İstanbul ise bizi koruyor"***.

İstanbul, kısaca, içerisinde temerküz etmiş bir hakikati ve bu hakikate dayanan bir dünya siyasetini temsil eder: İnsanî, anti-kapitalist, sorun-merkezli düşünen, vicdansız fikre karşı, bizleştirici... İnsanı, hakikatü'l-hakaik kabul eden bir hakikat ve bu hakikate dayanan bir siyaset.

"Eğer bugün İstanbul elimizden çıksa, pek çok insanın Müslümanlıktan çıkması kolaylaşır" **deniliyor. Buradan, İstanbul'un hâlâ daha bir duruşunun, İslâm dünyasının geleceğine dair önemli bir rolünün olduğunu söyleyebilir miyiz?**

Elbette öyledir. Abdurrahman Bistamî'nin deyişiyle, ***"Güneşin delile ihtiyacı yoktur".*** Bunu en iyi karşı-hakikat'in mensupları biliyor: Öyle olmasaydı İstanbul'un Fethinin 550. yıldönümünde ABD'nin Ohio eyaletindeki Grove City kentinde toplanan 43 bin Evangelistin ana konusu Fatih Sultan Mehmed ve İstanbul'un fethi, olur muydu?

İstanbul, yalnızca yeni bir hakikat ve bu hakikate dayanan yeni bir siyasetin imkânlarını taşımıyor; aynı zamanda kapitalist sömürgeci dünya düzenine karşı, insanca yaşayabilmenin ümidini de taşıyor. Kahire ve Tahran ya da başka bir şehir, vicdanî bir çığlık olabilir; ama İstanbul aynı zamanda bir idraktir.

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından hemen sonra Yahya Kemal'in *"Türk İstanbul"* vurgusunu öne çıkardığını görürüz. Öyle ki, bir yanıyla bu şehrin şiirini yazmıştır. Şairin bu vurgusu, bir korkunun, bir kaygının ürünü olarak görülebilir mi?

Evet görülebilir. Türklerin korkusu Balkan savaşlarıyla başladı. Balkan savaşlarının yarattığı şokun hâlâ etkisindeyiz. Onun için Çanakkale, İstanbul için yapılmış bir savaştı. Pek çok düşünür, şair, mimar ve sanatçımız –isimlerini burada tek tek saymak yer alır- bu konuda hem korkularını hem de ümitlerini dile getiriyorlar.

Bilge-mimar Turgut Cansever'den birkaç kez duydum. İstanbul'da vuku bulacak büyük bir depremden sonra, yardım kuruluşları eliyle Avrupalıların İstanbul'a el koymasından bahsediyordu. Her şey olabilir. Çünkü her şey bize bağlı...

Örnek olarak; UNESCO, Dünya Başkenti İstanbul başlığı altında, İstanbul'da koruma altında aldığı eserlere çivi bile çaktırmıyor. İlginç değil mi? UNESCO'nun bu topraklarda korumaya değer bulduğu hiçbir İslâm eseri yok. Küçük Ayasofya Cami'si bile Kilise geçmişinden dolayı korunmaya değer bulunuyor. Şehirler böyle askersiz de ele geçirilebilir.

Bugün, sıklıkla *"İstanbul bir dünya şehridir"* cümlesini duyuyoruz. Bazen çok iyi niyetli olanlar bile bu parlak söze ram oluyorlar. *"İstanbul bir dünya şehridir"* sözünden maksat, şehrin dünya ölçeğinde bir şehir olduğu mudur? Yoksa bu slogan bizim gururumuzun bir ürünü müdür? Kısaca, İstanbul hangi dünyanın şehridir?

Bu sorunuza kısa yanıt vermeye çalışacağım. Çünkü başkalarının yanlışları üzerinde konuşmayı değil, kendi doğrularımı ortaya koymayı tercih ederim. Bir cümlenin kastı, söyleyenin kastına bağlıdır. Kasd-i mütekellim, cümlenin anlamını tayin için elzemdir. Cümleyi söyleyen hangi dünyaya ait ise, cümlenin anlamı da, referansı da o dünyaya aittir. Peki! Kıstas ne olmalıdır?

Anadolu ile Balkan coğrafyasında kıstas, ***"Türk olmak veya olmamaktır".*** Gâvur olanlarla uğraşmaya değmez. Çünkü gemi batarken bacanın rengi ile uğraşılmaz. İstanbul, 1040'dan bu yana tarihte oluşan vicdanın ve idrakin şehridir. Bu vicdan ve idraki taşıyan herkesin şehridir İstanbul. İstanbul bizim dünyamızın şehridir; bizim dünyamız ise İstanbul'dur. Gerisi siyasettir.

Ancak, kabul etmemiz gerekir ki, günümüzde tüm değişik renkleriyle siyaset yapan öbekler arasındaki ayırımı, vicdan ve fikir farkı değil, çıkar farkı yaratıyor. Bu durumu en güzel İstanbul'un kadim ve yeni silueti arasındaki farkta görebilirsiniz. Yukarıda işaret ettiğimiz gibi, her toplum tecdid talep eder; bu çok doğaldır. Ancak denildiği üzere, bu tecdid kadime eklemlenmeli; tarihî sürekliliği sağlamalıdır. Büyük Çamlıca'dan İstanbul'a şöyle bir bakınız. Şehir'de Tanzimat'tan bu yanda yaşadığımız şizofreniyi görebilirsiniz.

Süleymaniye'nin merkezinde bulunduğu Türk İstanbul ile Gökdelenlerin merkezinde bulunduğu ABD vahşî küreselleşmesinin İstanbul'u… İstanbul'da gökdelen, kaybettiğimiz büyüklüğün yerine ikâme edilmeye çalışılan küçüklüktür. Dikkat edilsin, kişilerin vicdanlarındaki ve idraklerindeki kayıp ne kadar artıyorsa gökdelenlerin boyu o kadar uzuyor. Çözüm, bilgi'nin siyaseti kuşatmasıdır. Başka bir deyişle siyasetin beka-i devlet'i sağlayabileceği, beka-i milletin ise ancak bilgiyle mümkün olduğunun görülmesidir. Belki de en büyük siyasetin bilgi olduğunun anlaşılmasıdır.

Geleceğin tarihinde İstanbul'un hem yeri, hem de rolü üzerine neler söylemek istersiniz?

Her şeyden önce İstanbul dikkate alınmadan, Dünya tarihi, bırakınız bilimsel olarak yazılsın hikâye dahi edilemez. İstanbul'un geçmişin tarihindeki yeri budur. Mâzî'de olan âtide de olur. Öyleyse geleceğin tarihi de İstanbul'suz yazılamayacaktır. Ancak gelecek'in İstanbul'unun muhtevası, gelecekteki Türk'ün muhtevasına bağlıdır. Gelecekte ne kadar Türk olmayı becerebilirsek, İstanbul da o kadar şehir kalacaktır.

Her zaman dediğim gibi: ***"Tarih, geleceğe ilişkin projesi olan insanlar için anlamlıdır".*** Tarihi yalnızca ibret olarak görenler, tarihten kuvvet alamazlar. Halbuki tarih hem ibrettir, hem kuvvet. Süleymaniye bu şehirde oldukça, bu şehir İstanbul'dur. Kısaca bu tarih bu şehirde oldukça bu şehir İstanbul'dur. İstanbul'un gelecekteki rolü tarihimizin gelecekteki rolüne bağlıdır.

Röportajımız için güzel bir son oldu, ne dersiniz?

Bir teşbihle bitirelim. Ünlü seyyah Marco Polo, Kubilay Han'a bir köprüyü taşlarıyla birlikte tarif edince; Han, bu kadar taş arasında hangi taşın köprüyü ayakta tuttuğunu sorar? Polo, tek tek taşların değil, onların oluşturduğu birliğin, bütünlüğün yani kemerin köprüyü ayakta tuttuğunu söyleyince, Han ***"Öyleyse niye sabahtan beri taşlardan bahsediyorsun! Önemli olan kemerse onu anlat!"*** diye çıkışır. Polo'nun yanıtı ise açıktır: ***"Ama taşlar olmadan kemer de olmaz".***

İşte bu teşbihte, taşlar ***şey-durumu***'na, kemer ise taşların suretine karşılık gelir. Dikkat edilirse ne tek başına taşlar, ne de tek başına kemer izah edilemez. İkisini bir araya getiren mana, yani vicdandır. Bir milletin vicdanı tarihidir. Tarihimiz varsa İstanbul'umuz vardır, var-olmaya devam edecektir. Yoksa…

KAYNAK:

Mostar Dergisi (Mayıs 2006), "Ali Ayçil: İhsan Fazlıoğlu'yla Röportaj", Sayı: 15, https://www.kitapyurdu.com/kitap/mostarsayi-15mayis-2006/81624.html

PROF. DR. İHSAN FAZLIOĞLU ÇALIŞMALARI KÜTÜPHANESİ

*RÖPORTAJLAR SERİSİ

1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek… PDF

2.Aydın Bizden Değildir PDF

3.Yanlışlara ağıt yakmaktan doğruları inşa edemiyoruz PDF

4.Teklifiniz ve temsiliniz yok ise siz de yoksunuz! PDF

5.Şehir ve Kitap Üzerine PDF

6.Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır PDF

7.Kitaplarda Bulabildiklerimiz Ancak Bildiklerimizdir PDF

8.Geçmişimizle Yüzleşmek PDF

9.Kitap Okumak İnsan Öldürmekten Daha Zordur PDF

10.Derdimiz Yolda Olmaktır, Çadır Kurmak Değil PDF

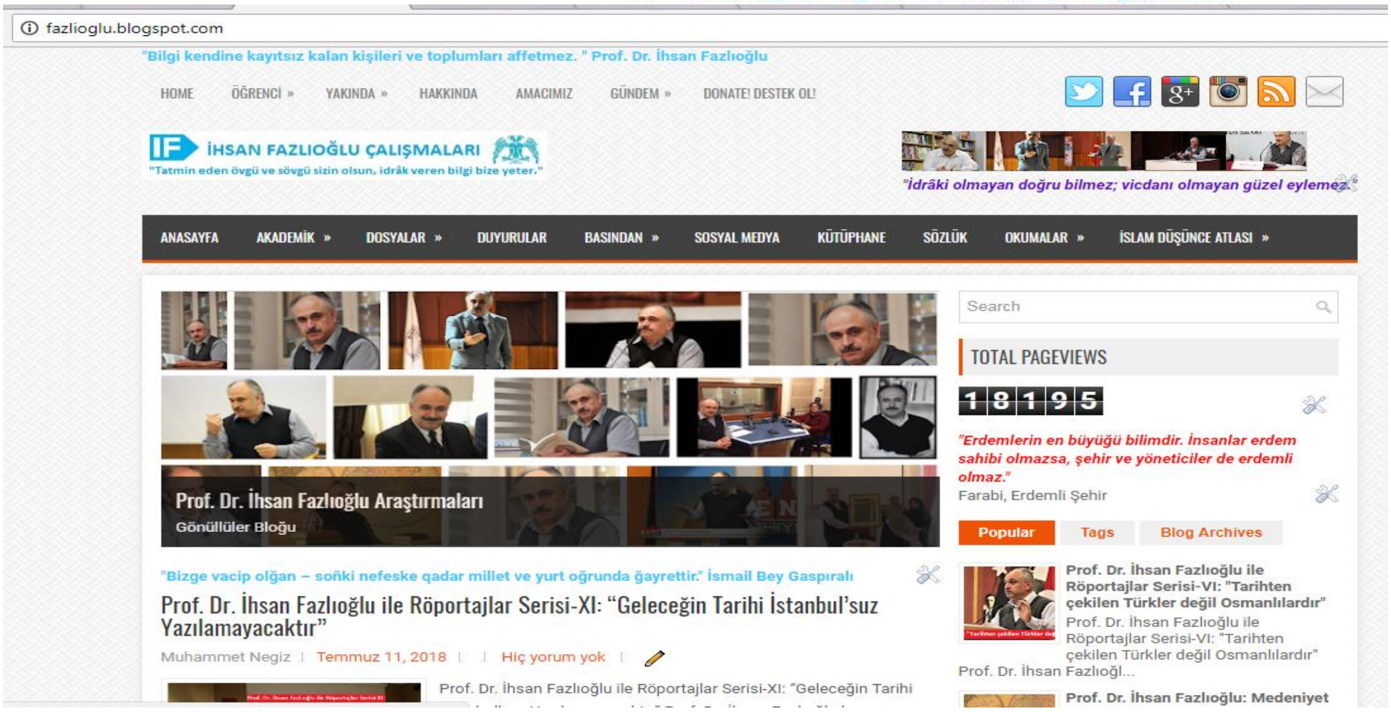
*KONFERANSLAR SERİSİ

1."ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik" PDF

*OKUMALAR SERİSİ

1. Medeniyet Okumaları (15 Ders) PDF

İHSAN FAZLIOĞLU ÇALIŞMALARI
"Tatmin eden övgü ve sövgü sizin olsun, idrâk veren bilgi bize yeter."

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-VI: "Tarihten çekilen Türkler değil Osmanlılardır" Prof. Dr. İhsan Fazlıoğl...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: Medeniyet Okumaları Notları Yeni Akademik Yılımızda da Medeniyet Okumaları'na Yoğun Katılım (Birinci Ders). ...

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi"

Prof.Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Prof. Dr. Fuat Sezgin ile Bilim Tarihi Üzerine Söyleşi" Alanında saygın bir yere sahip olan i...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Çalışmaları Kütüphanesi *RÖPORTAJLAR SERİSİ 1.Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İsk...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-XI: "Geleceğin Tarihi İstanbul'suz Yazılamayacaktır"

İHSAN FAZLIOĞLU: "ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Süreklilik"

İHSAN FAZLIOĞLU, İLEM (İLMÎ ETÜDLER DERNEĞİ YAZ OKULU AÇILIŞ DERSİ) ÂMENTU'NÜN BEDELİNİ ÖDEMEK -Ne Yapmalı? Bedel, Bakış ve Sürekli...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu tarafından verilen k...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu MP3 Arşivi: Konferanslar, Seminerler, Dersler, Programlar, Okumalar Konferan/Ders/Programın Adı ...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu: "Ne Hintli bilgeler gibi sadece 'kendini', ne de İskender gibi yalnızca 'dünya'yı fethetmek…"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile gerçekleştirilen Arka Kapak dergisi röportajını iktibas ettik. " Ne Hintli bilgeler gibi sadece   ...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Mukaddime Okumaları Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile İstanbul Medeniyet Üniversitesi'nde gerçekleşe...

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-IX: "Kitap Okumak İnsan Öldürmekten Daha Zordur"

Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu ile Röportajlar Serisi-IX: "Kitap Okumak İnsan Öldürmekten Daha Zordur" Prof. Dr. İhsan Fazlıoğlu h...

Her zaman dediğim gibi:
"Tarih, geleceğe ilişkin projesi olan insanlar için anlamlıdır".
Tarihi yalnızca ibret olarak görenler, tarihten kuvvet alamazlar. Halbuki tarih hem ibrettir, hem kuvvet.
İhsan Fazlıoğlu